

MARJAN KRUSIČ, SREČNI OTOK. Knjiga petih novel Marjana Krušiča* nedvomno pomeni razveseljivo presenečenje: z njo stopa v slovensko pripovedništvo novo ime, ustvarjalno zrel pisatelj, ki svojega vstopa v krog leposlovnih ustvarjalcev ni najavljal z objavami v revijah, pač pa se je kar s knjigo novel uvrstil v njihovo družbo. Le v Sodobnosti objavljena novela *Kaj je drevo* je opozorila na novo pisateljsko ime, vendar je bila knjiga tedaj že v celoti pripravljena.

Razumljivo je, da je naša pozornost ob pojavu novega pisateljskega imena toliko večja, namenjena pa je seveda vsem tematskim in stilnim sestavinam Krušičevih novel, da bi kar se da hitro sprejeli svet njegovih umetniških predstav v svojo zavest.

Vsaka izmed teh petih novel, objavljenih v knjigi Srečni otok, pripoveduje s posebnega stališča o ljudeh in naravi nekega »srečnega« otoka, ki s svojim skalovjem, skopo zemljo in obdajajočim ga morjem nudi svojim zvestim prebivalcem omejene, z navedenimi mejami določene eksistenčne možnosti. Vsaka izmed novel pomeni varianto v prikazovanju odnosov in sožitja med ljudmi in človeško odvisnost in navezanost na skromne krpe zemlje in na temno zelene globine morja, ki veliko obljublja in malo nudijo. V prvih treh zgodbah so opisane življenjske poti izbranih domačinov: novela *Kovačevi križi* prikazuje v retrospektivnih, spominskih sekvencah na videz neopazno usodo kovača Matea. Toda njegovo življenje je bilo izpolnjeno z intenzivnim notranjim doživljanjem, ki so ga povzročali zgodovinski dogodki — dve vojni in situacije v družinskem krogu; za razliko od te zgodbe pa prikazuje novela *Kratko, minljivo* življenjsko situacijo na otoku zelo opaznega človeka, šjora Marcela, ki se je zaradi svojega socialnega izvora in nekaj možnosti za šolanje (v Rimu) dvignil nad domačine in se jim odtujil. Poglavitni povzročitelj spora šjora Marcela z domačijskim okoljem pa je njegov značaj: ta človek hoče svoj fantazijski svet prenesti v resničnost in tako vsa svoja dejanja prepoji s pozerskimi izmišljotinami in nabreklostjo. Domačini mu dolgo prizanašajo, ko pa njegova vsiljivost preseže mero potrpežljivosti, doživi hladen tuš streznitve. Fabulativno še najbolj zapletena je novela *Barve tega dne*. Tudi v tej zgodbi nastopa za otočane dovolj opazna oseba, Bosanec Stevo, ki izstopa s svojo pridnostjo in podjetnostjo, zato ga imajo otočani na očeh in v zobeh. Zgodba se ukvarja z doživljajskim svetom več ljudi, povezanih v klobčič medsebojnih odnosov. Izpovedno jedro novele pa je v odločitvi mladega fanta Živka, da se ne bo vrnil k svojemu očetju, ki se je že tretjič poročil, temveč da bo ostal pri materi in njenem Stevu; ta odločitev je logična posledica pretehtavanja moralnih vrednot prizadetih ljudi.

Izrazitim otoškim temam se še najbolj odmika četrta novela Srečnega otoka — *Kaj je drevo*. S to novelo se je pisatelj umaknil v analizo intimnega doživljajskega sveta dveh umetnikov, slikarja in balerine, ki ob uživanju obmorskega sonca, zraka in vode pretehtavata svoja čustvena razmerja. Osrednji motiv te novele je osebni in poklicni problem balerine: vse moči posveča uspehu v svoji umetnosti, celo otroku se odpove, vendar ji intrigantske silnice v njeni poklicni družbi onemogočajo, da bi s svojim telesom izpovedala vizijo, ki jo z vso intenzivnostjo oblikuje v sebi. Ta novela prinaša v slovensko pripovedništvo tematske in motivne novosti iz umetniških krogov.

* Marjan Krušič, Srečni otok. Cankarjeva založba 1966.

Tematsko izpovedni svet teh novel smiselno dopolnjuje zadnja z naslovom *Lačno morje*. Morje in obmorska narava nista samo rednika in dobrotnika ljudem, ob svojih hudih urah ne uničujeta samo svoja lastna dela in dela človeških rok, temveč tudi človeška življenja. Motiv človekovega spopadanja z naravnimi močmi in tragične posledice tega spopadanja za človeka so tako v klasični kot sodobni literaturi še vedno vznemirljive. Krušič je z novelo *Lačno morje* primaknil k Mobyju Dicku in Starcu in morju svojo varianto, ki sama zase učinkuje pretresljivo, v sklopu novelistične zbirke pa dopolnjuje podobo morja z njegovimi temnimi potezami.

Marjan Krušič v svojih novelah ne oblikuje zapletenih pripovedi; moč njegovega peresa se kaže v izrazitem, negovanem impresionističnem upodabljanju otoških in morskih pejsažev. Barve, zvoki in vonji posameznih delov otoškega mesteca in otoka ob različnih urah dneva in noči so najopaznejše sestavine njegove pripovedi. S prav takšnim liričnim impresionizmom upodablja človeške značaje. Lirični impresionizem se v tej knjigi povzpne v vrh v zgodbi o čustvenem zblíževanju in odtujevanju slikarja in balerine v noveli *Kaj je drevo*. Tu se razrašča do takšnih razsežnosti, da učinkuje novela že nekoliko razvlečeno. Problem te novele bi nedvomno terjal bolj realistično analitičen prijem in dokajšnjo zgostitev. To pa je tudi edina šibkost Krušičevega novelističnega ustvarjanja, da namreč svoje pripovedi premalo zgosti, da se prepušča poetičnim opisom drobnarij, ki že postanejo same sebi namen in pripoved ovirajo v njenem razpletu. Sicer pa opozarjajo Krušičeve novele v knjigi *Srečni otok* — s skrbjo po izbranem poetičnem jezikovnem izrazu, z impresionističnim oblikovanjem pokrajinskih podob in značajev — da gre za nadarjenega liričnega pripovednika; vsak stavek teh novel priča o zavzeti oblikovalni volji svojega avtorja.

France Vurnik

FILM

FILM. KI NI ČISTO... Pisanje beležke o zadnjem slovenskem filmu, *Klopčičevi Zgodbi*, ki je ni, postavlja pred recenzenta nevsakdanjo težavo. Če piše samo o stvareh, ki jih je v filmu resnično videl in slišal, bo komaj kdo kaj razumel. Če piše o tem, kaj se njemu zdi, da bi moral v filmu videti in razumeti, bo pisal o stvareh, ki jih v filmu v resnici ni.

Če boste potrpeživi z mano, bom začel s tem, kar se meni zdi, da naj bi v filmu bilo.

(Kot kaže naslov filma, je avtor zelo natančen pri izrazih.)

Zgodba njegovega filma je zgodba, ki je ni. Tudi njegov junak bo verjetno junak, ki ga ni. Naj mi bo kljub temu dovoljeno, da zaradi domačnosti in jasnosti uporabljam staromodna izraza: *zgodba in junak*.)

Junak *Zgodbe*, ki je ni, je mladi mož, ki išče. Da je mlad in erotično privlačen, je ena njegovih osnovnih karakteristik. Njegovo začetno dejanje, izvirni greh, ki ga črta iz družbe, je storjeno na ženski, večina njegovih poskusov, da bi se rešil iz alienacije, ki je pri njem napeta do ekstrema, saj je intelektualna, čustvena in fizična, vodi prek žensk.

Ko se film začne, ga srečamo v čisti eksistencialistični situaciji. Tam, kjer je, nekje pri nas v Sloveniji, je tujec, vendar ne čisto. Prihaja od nekod